

LA SEU, **LA CATEDRAL DE MALLORCA**

*“Alta, gran, ardida, heroica, canta l'himne triomfal,
adreçant a Déu cent braços d'ossatura colossal
sobre el mar que humil li besa l'escambell del setial.”*

Miquel Costa i Llobera

Caterina Ginard Tous

HAU 5. Història de l'art

INDEX

1. INTRODUCCIÓ

2. CONTEXT HISTÒRIC

2.1 HISTÒRIA DE LA CATEDRAL DE PALMA

- 300 anys d'obres.
- De l'any 1600 al 1800
- Intervencions recents

3. CONTEXT ARTÍSTIC

3.1 L'ART GÒTIC

- L'art gòtic a Europa
- L'art gòtic català

3.2 LA SEU DE MALLORCA

- Estructura general
- Obres d'art: La pintura gòtica

L'escultura gòtica

Altres obres

4. CONTEXT CULTURAL I RELIGIÓS

- Les catedrals
- La Ciutat de Mallorca i la Seu
- Personatges il·lustres

5. CONCLUSIONS

6. CITACIÓ DE FONTS

1. INTRODUCCIÓ

Anem a estudiar la Catedral de Palma, més coneguda com a La Seu. En aquest treball coneixerem molts de detalls de la catedral, però també aprendrem coses de l'arquitectura gòtica i sabrem un poc més de la societat de l'època medieval.

A "la catedral gòtica", Otto von Simson, intenta que ens fem una idea de com veien les catedrals els contemporanis de l'època en que es construïren. Per ells era com una representació d'allò sobrenatural, era la casa de Déu, però no com ho entenem nosaltres, sinó com una terrible realitat. Les emocions religioses eclipsaven qualsevol reacció estètica. No creien en una contemplació estètica sinó que el temple els conduïa a l'experiència religiosa que els havia estat revelada per l'art. La bellesa era percebuda com el resplendor de la veritat, l'arquitectura es projectava com a representació de la realitat última. Els homes medievals eren indiferents a l'aparença sensorial dels objectes, volien comprendre la seva naturalesa.

En canvi nosaltres no som conscients del que representen les catedrals gòtiques. Com que són edificis que es conserven i encara s'utilitzen, tenim una imatge d'elles tan clara, són tan accessibles i participen tant de les nostres vides que hem perdut la consciència del que han representat.

Intentarem, a través d'aquest treball, fer-mos una idea més clara de com es construïen les catedrals, qui hi intervenia, com era la societat del moment, com eren les ciutats, en definitiva, entendre un poc més el món que envoltava una catedral.

Per això l'elecció de la Seu de Mallorca, per la proximitat, per poder-la contemplar de prop, per poder caminar pels carrers que l'envolten, per poder admirar els altres edificis de l'època i així poder entendre un poc més la societat medieval. També m'han ajudat molt els apunts per saber les característiques de l'arquitectura gòtica i algun llibre, sobre tot "La Seu de Mallorca", on molts d'autors expliquen tots els detalls de l'edifici. La pàgina web de la Catedral també m'ha servit molt.

2. CONTEXT HISTÒRIC

La catedral de Palma, *La Seu*, es començà a construir en torn a l'any 1300, en el segle XIV, el segle de les catedrals gòtiques catalanes. En canvi el s. XIII havia estat el segle de les grans catedrals gòtiques del nord de França que posaren les bases de l'estil. Però en el segle XIII a Catalunya va tenir més influència en l'arquitectura l'orde del Cister o els ordes mendicants: franciscans i dominics. Durant la segona meitat de segle comença una transició del romànic al gòtic, apareixen algunes esglésies gòtiques, les esglésies de les ordres mendicants. A finals d'aquest segle comencen a plantejar-se les primeres catedrals gòtiques catalanes.

Durant el s. XIII es produeix una expansió del territori català-aragonès i també una expansió econòmica i cultural. El rei Jaume I va conquerir Mallorca i València. Quan va morir Jaume I els seus fills es repartiren els seus dominis, i va ser quan la monarquia comença a tenir protagonisme com a promotora de realitzacions artístiques per tal d'aconseguir més prestigi. Durant el regnat de Jaume II (1291-1327) és quan es comencen més obres, és un moment de gran prosperitat econòmica. La societat s'urbanitza i per això les ciutats cobren molta d'importància: es renoven els palaus, es construeixen muralles i obra pública, i es comencen les grans catedrals. L'arquitectura gòtica catalana és original, no segueix els models del nord de França. Als voltants de l'any 1300 es comencen, a més de la de Palma, la catedral de Barcelona, la de Santa Maria de Castelló d'Empúries; una mica més endavant la de Girona, després Santa Maria del Pi; el 1322 l'església del Carme i la Seu de Manresa i el monestir de Pedralbes i el 1329 es comença Santa Maria del Mar.

2.1 HISTÒRIA DE LA CATEDRAL DE PALMA

La ciutat de Mallorca fou fundada pels romans amb el nom de Palmaria. A partir del segle V va sofrir una sèrie d'invasions fins que a l'any 903 desembarquen els àrabs i la incorporen al Califat de Còrdova. La ciutat és anomenada Madina Mayurca i recupera la prosperitat de l'època romana. Quan es desfà el Califat i després de diverses actuacions passa a ser independent, són anys de pirateria i conflictes. L'any 1229 el rei Jaume I conquereix l'illa.

La llegenda diu que el setè dia després de partir de Catalunya l'expedició sofrí una forta tempesta que posà en perill tota la flota. **Jaume I** va prometre a Santa Maria que si se'n sortien en arribar a Mallorca li construiria una catedral. El que va fer quan arribà va ser consagrar la mesquita a la Verge, i va preparar la construcció d'un nou temple. Des del 1230 hi ha documents relacionats amb la construcció, però eren remodelacions que es feien a l'antiga mesquita. L'any 1256 el primer bisbe de Mallorca, Ramon de Torrella, va fer encàrrecs al mestre Ponç, i el 1269 el bisbe Pere de Morella va consagrar l'altar major. A partir del s. XIII els bisbes demanaven al poble i a la cúria que també col·laboressin econòmicament amb l'obra.

Hi ha molta documentació sobre la comptabilitat que generava la construcció de la Catedral. Tenim els llibres d'obra, que tot i no ser l'única, són una font d'informació prioritària. Així i tot, dels primers 60 anys es té molt poca informació.

300 ANYS D'OBRES

La catedral de nova planta es va començar durant el regnat de **Jaume II** (primer rei de Mallorca), cap a l'any 1306. Es va construir al lloc on hi havia l'antiga mesquita, i a mesura que avançaven les obres l'anaven enderrocant. La influència del patrocini reial feu que es comencés per la Capella de la Trinitat, concebuda com a panteó dels reis de Mallorca. Després es va eixamplar la plaça del Mirador cap a la mar i es va construir la Capella Reial, que l'any 1327 ja estava molt avançada. L'estètica d'aquestes dues parts coincideix amb la del Palau de Perpinyà, també impulsat pels reis de Mallorca. La Capella Reial coincideix amb les estructures que es feien en aquest moment, l'any 1300, al Rosselló-Llenguadoc i a Mallorca, naus úniques amb presbiteri poligonal.

A mitjans del segle XIV, després de la Reconquesta per part de Pere el Cerimoniós, el Regne de Mallorca passa a formar part de la Corona d'Aragó. No se sap com ni qui foren els promotors, però hi hagué un canvi de plans, passaren d'una nau a concebre-ne tres. Pareix que més que la monarquia, ja no hi havia rei a Mallorca sinó que formàvem part del regne d'Aragó, el promotor fou el bisbat, que s'havia consolidat com un organisme sòlid i organitzat. Es feien donacions per part dels fidels i també per dret a sepultura. Sembla que es volien construir les tres naus però molt més baixes del que són ara, a l'estil de la Catedral de Barcelona, i sense tanta diferència d'altura entre elles, com a Santa Maria del Mar. I es va adaptar la capella Reial com a presbiteri del nou projecte monumental.

Devers el 1370 queda establerta la tècnica estructural de la Seu, i es procedeix a la continuació de les naus repetint els elements del primer tram. L'any 1385 ja hi havia la segona volta feta. Encara quedaven restes de l'antiga mesquita, però fins el 1406 no es va començar el tercer tram. Durant aquests anys sabem que es treballava a les naus laterals i que el 1389 el Portal del Mirador estava començat i dirigia les obres el mestre Pere Morey. A principis del segle XV s'incorporen a les obres dos imaginaires estrangers: Jean de Valenciennes i Rich Alamant (Enric l'Alemanys). Més endavant també hi treballà Pere de Sant Joan, d'origen nòrdic i el català Antoni Canet. Guillem Sagrera fou l'escultor de la figura de Sant Pere.

Les obres continuen amb les capelles laterals, i el 1418 Llorenç Tosquella, obrer qualificat, va anar a demanar consell a mestres de Barcelona. Però fins el 1430, amb **Guillem Sagrera** al davant, no es cobrí el quart tram, possiblement degut a problemes tècnics i financers. La Universitat es va comprometre a recaptar diners. Se sap que a la segona meitat de segle Arnau Piris i Joan Sagrera dirigien la Capella de Santa Aina, i que a finals de segle Francesc Sagrera, canonge i fill de Guillem, dissenyà la traça i les motlures del Portal de l'Almoina. De com es cobriren el cinquè i el sisè tram no se sap res, tot i que el 5è, a l'estar on hi ha els portals de l'Almoina i del Mirador, és el més ample i per tant el més difícil. Es pot dir que el portal de l'Almoina és la darrera obra gòtica.

L'any 1573 arriba el bisbe **Joan Vich i Manrique** i dóna un gran impuls a les obres. Es posà al capdavant de la construcció i aconseguí una gran recaptació de personalitats del món religiós. També contribuïren econòmicament els jurats de Ciutat i gremis i famílies benestants. Ràpidament es construïren els dos trams que faltaven per arribar

a la façana sud. El 1592 l'edifici estava clos i es començava la façana occidental dirigida per Antoni Fornari i obrada per l'escultor Antoni Verger. La que hi ha actualment és del segle XIX de l'arquitecte Peyronnet. El 1601 es va consagrar l'edifici. Fins el 1800 s'enfonsaren algunes voltes i les tornaven reconstruir.

DE L'ANY 1600 AL 1800

Durant els segles XVII i XVIII tenim una gran influència del barroc, sobre tot en retaules, pintura i escultura. És una època de gran esplendor econòmic i social de l'Església i de la societat mallorquina. La iconografia barroca és molt important dins la Catedral de Palma. Les obres més importants serien el retaule del Corpus Christi, més renaixentista, de l'escultor Jaume Blanquer, el claustre i la nova sala capitular.

A mitjans del segle XVIII aquest corrent barroc és menyspreat i qüestionat. Amb el Romanticisme encara més s'idealitza el gòtic com a referència artística; s'intenta recuperar la puresa originària i hi ha una mirada idealitzada del passat.

L'any 1851 un terratrèmol posa en perill el conjunt de la façana principal. El bisbe Miquel Salvà Munar encarrega la restauració a Juan Bautista Peyronnet, que amb el seu col·laborador Antoni Sureda i Villalonga reconstrueixen la façana principal en un estil neogòtic. El portal s'havia salvat.

ACTUACIONS RECENTS

L'any 1902 el bisbe **Pere Joan Campins** encarrega a **Antoni Gaudí** una reforma de la Catedral per adaptar-la a les noves exigències del moviment litúrgic sorgit a mitjans del s. XIX a França i a Bèlgica i que culmina amb el Concili Vaticà II, que volia donar més protagonisme als fidels. La reforma, polèmica, es fa entre els anys 1904-1914 i es dur a terme una recuperació, ordenació i decoració de l'espai de la nau central i de la Capella Reial, actualment altar major. Traslada el retaule major barroc de la Capella Reial que tapava la capella de la Santíssima Trinitat. Traslada també el retaule gòtic. Avança l'altar major a davall la primera volta del presbiteri. Canvia el cadirat del cor, que es trobava al mig de la nau central, als murs de la Capella reial. També decora amb els escuts d'armes dels bisbes, en ceràmica, els murs dels costats de la càtedra episcopal. I afegeix altres elements en ferro forjat com unes inscripcions i una barana al presbiteri. També són importants les aportacions que feu al mobiliari i als vitralls.

Detall de la decoració d'Antoni Gaudí

Contínuament es fan obres, cal destacar l'apertura de finestres durant la dècada de 1920, especialment les dues finestres que obren la casa Mayer de Múnich.

Entre els anys 2001 i 2006, durant el bisbat de Teodor Úbeda, es fa una intervenció del pintor mallorquí **Miquel Barceló** a la capella del Santíssim. Aquesta ocupa l'absis dret de la capçalera de la Seu, per tant la part més antiga de la Catedral. La intervenció va consistir en recobrir els murs de la capella amb una paret, de 300 m², de ceràmica policromada, feta a Itàlia a prop de Nàpols; i la creació de 5 vitralls de 12 m. d'alts, pintats amb grisalla, que li confereixen una atmosfera marina. També va crear un conjunt de mobiliari litúrgic: un altar, una ambó, la cadira presidencial i dos pedrissos, fet en pedra de Santanyi. El tema iconogràfic de les parets ceràmiques és el tema evangèlic de la multiplicació dels pans i els peixos i les noces de Canà. Seria un simbolisme eucarístic al Crist ressuscitat que presideix la capella. Com la de Gaudi també ha estat una actuació polèmica.

Capella del Santíssim amb decoració de Miquel Barceló

3. CONTEXT ARTÍSTIC

3.1 L'ART GÒTIC

L'ART GÒTIC A EUROPA

L'art gòtic, a Europa, sorgeix durant el segon terç del segle XII, amb la reconstrucció de l'església de Saint Denis per l'abat Suger. Però es pot dir que és durant el segle XIII, a la Illa de França, quan es generalitzen les característiques de l'art gòtic. I a partir de mitjans segle XIII s'estén per quasi tota l'Europa occidental.

La característica més important de l'arquitectura gòtica és l'ús de l'arc ogival o apuntat i la volta de creueria com a sistema constructiu (tret del romànic normand). Això permet concentrar les càrregues i contrarestar-les amb contraforts i arcbotants. Així els murs, al no suportar la càrrega, permeten obrir grans finestres i vitralls. Altres elements característics del gòtic són: els pilars fasciculats, les rosasses, els pinacles, els gablets, les agulles, ... Eren edificis amb verticalitat i transparència. Les catedrals són edificis jerarquitzats amb tendència a la unitat suprema, on hi estaven representades totes les coses del món. Eren edificis molt alts, es volia equilibrar l'alçada amb la planta. La manera de concebre les edificis es pot interpretar com un conflicte entre fe i raó, pedra i llum (divina?).

La primera catedral representativa del gòtic és la de Chartres a París. També hem de destacar Reims i Amiens i la Sainte Chapelle de París. A Castella també hi ha catedrals molt importants com la de Burgos i la de Leon. A Anglaterra tenim la "early architecture" com veiem a la catedral de Durham i Lincoln, i a l'abadia de Westminster; a Renània hi ha la catedral de Colònia. A Itàlia, en canvi, hi ha una resistència cap a les formes gòtiques.

En contra de tota aquesta sumptuositat ens trobem amb l'orde del Cister, que pensaven que tot això era un luxe innecessari que anava en contra de la disciplina i la meditació que predicava l'Església. Construeixen edificis austers, de gran senzillesa, sense imatges, ordenats al voltant d'un claustre. Aquests tipus de construccions tengueren acollida per tot Europa. A Catalunya són molt importants els de Poblet, Santes Creus i Vallbona de les Monges.

A partir de la segona meitat del segle XIV a Europa hi ha una gran crisi: hi ha la pesta negra, una crisi demogràfica, greus enfrontaments com la Guerra dels Cent Anys, ... Degut a tot això es construeixen menys edificis. França deixa de ser el focus principal de renovació i passen a ser-ho l'Imperi Germànic i Anglaterra. Als Països Baixos també trobam aquest gòtic internacional influït per l'enriquiment del comerç. Cobra importància l'arquitectura civil com ajuntaments. A Itàlia també es pot parlar de gòtic, encara que ja comença a aflorar el Renaixement.

L'ART GÒTIC CATALÀ

Com ja hem dit, el segle XIV a Catalunya va ser el segle de les grans construccions, va ser el segle de l'arquitectura gòtica catalana, que amb un llenguatge propi es diferencia de les grans catedrals franceses del segle XIII. Els seus trets més definidors

serien la sobrietat i el racionalisme, valors típics de la burgesia. També es caracteritza per la continuïtat amb el substrat classicista existent. Les característiques més destacades són:

- Preferència de línies horitzontals. Es veu una tendència a fer els terrats plans i a igualar l'alçada de les naus si en tenen tres.
- Tractament unitari de l'espai. No es veuen ruptures de l'espai ni grans jerarquies. Predomini de nau única.
- Prevalen les estructures murals i es comprimeixen els volums com es veu en els contraforts massissos entre els quals hi inclouen capelles laterals. Com a conseqüència de l'augment de capelles es dona una expansió de les arts plàstiques com retaules, sepulcres, ...
- Sobrietat decorativa, cosa que confirma el que deiem de la percepció abstracte i racionalista de l'arquitectura.

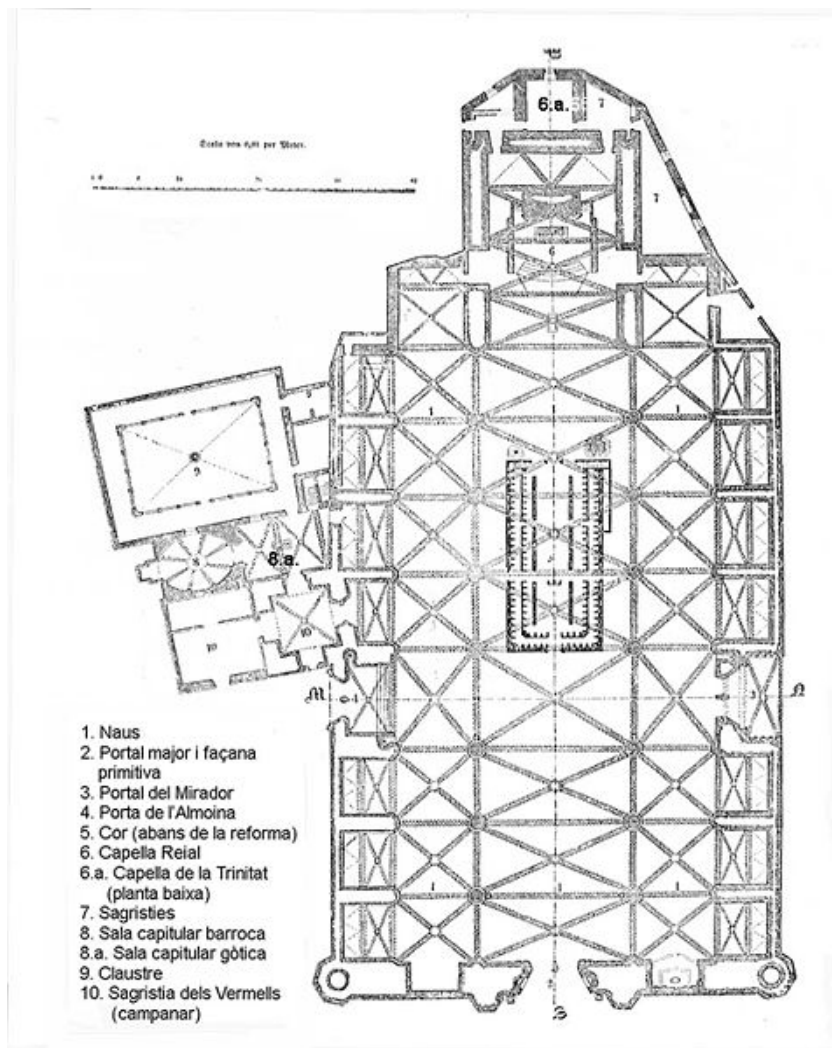
Durant el segle XV hi ha una crisi dins la societat catalana. Passen a tenir més importància l'Església i els gremis o corporacions com a promotors que la reialesa. Els gusts passen a ser més conservadors, cobren importància els daurats i la sumptuositat. No es nota la influència del Renaixement italià, es nota més la influència dels Països Baixos, on es dona el gòtic internacional.

El gòtic a Catalunya va durar fins més allà del segle XVI, fins al punt de passar del gòtic al barroc, quasi, saltant-se el Renaixement. Seria el cas de la Seu de Mallorca.

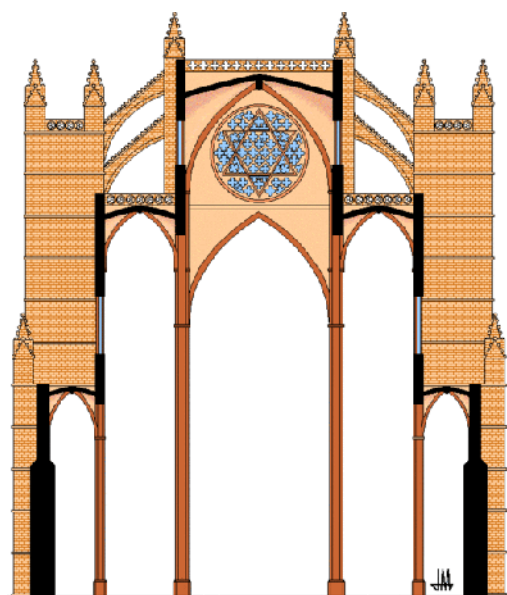
3.2 CATEDRAL DE MALLORCA

ESTRUCTURA GENERAL

La catedral de Mallorca és de planta basilical de tres naus, la central més alta i ample. No té transsepte ni deambulatori. Les naus estan constituïdes per 8 trams de 9,20 m. de fondària cada un, menys el 5è que fa 12,40 degut a que és on hi ha els dos portals laterals. Cada tram està compost per nau central, naus laterals i capelles als contraforts. La nau central fa 43,30 m. d'alçada per 19,30 d'ample. Les laterals fan 29 m. d'alçada per 10 d'amplada. Les alçades són molt semblants a les de la catedral de Colònia. Té una capçalera de tres absis, que són la capella Reial i la de la Trinitat, que és per on es començaren les obres. En principi havia de ser d'una sola nau.

Planta de la Seu

Secció de la Seu

Hi ha vuit capelles a cada costat, de les setze, dues corresponen al portal del Mirador i al de l'Almoina; 2 a l'absis i 2 més petites a les fornícules destinades a portals laterals de la façana occidental. Com hem vist abans, la multiplicació de capelles, és un tret característic del gòtic català. Les capelles són de planta rectangular que es converteix en pentagonal mitjançant trompes d'angle. Tant les capelles com les naus estan cobertes per volta de creueria. Només la capella on hi ha el portal de l'Almoina està coberta per volta d'aresta. Hi ha les anomenades capelles claustrals, que són les compreses entre el portal Major i els portals de les naus laterals, edificades dins l'antic claustre de fusta.

L'interior de la Seu és molt espaiós i dona la sensació de lleugeresa. Els pilars que separen les naus són octogonals, com els de Santa Maria del Mar, i estan separats 7,70 m. entre ells. Són molt prims i alts, fan 21,4 m. d'alçària. La sensació d'ingravedesa també és degut a la llum que hi entra. Hi ha 7 rosasses i 83 finestrals, alguns d'ells oberts fa ben poc. La Seu també és coneguda com a "La Catedral de la Llum".

Imatge interior de la Seu

Quan l'any 1370, degut al canvi de plans, intentaren unir les naus noves amb la capella Reial i la de la Trinitat, ja existent, hagueren de cercar una solució degut a la diferència d'alçada. Aquest problema es va resoldre obrint una gran rosassa damunt cadascun dels absis. La rosassa de la nau central fa 13 m. de diàmetre, és de les més grosses del gòtic, juntament amb la de la catedral d'Estrasburg. A la diferència d'alçada entre la nau central i les laterals hi ha grans finestrals, igual que entre les naus laterals i les capelles. Dins cada capella hi ha 5 finestres, les dues dels murs laterals són cegues degut als retaules barrocs que hi ha. Veure [procés constructiu](#).

Les naus i les capelles laterals no duen ornamentació, són molt sòbries. La bellesa recau en l'estructura arquitectònica. En canvi a l'absis, als murs de la capella Reial i de la Trinitat, hi ha decoració escultòrica. L'arquitecte Joan Rubió i Bellver va dir de la Seu que amb la menor quantitat de material, vista des de l'interior, tanca el volum major d'espai útil. També digué que la nau central és la més espaiosa i les naus laterals les més altes i els pilars els més prims i alts del gòtic. La Seu de Mallorca i Santa Maria del mar, amb menys complicacions i menys materials, són les més espaioses de la cristiandat. (veure [catedral de Mallorca](#)).

Exteriorment, si observam la façana sud, podem veure que la catedral està formada per tres cossos cada vegada més grans: el primer, a la part oriental, és una absidiola alta, la capella de la Trinitat; el segon és el presbiteri o absis major de tres voltes, el que era la capella Reial, i el tercer és el conjunt de les tres naus. Les voltes, a l'exterior, estan reforçades per pesats contraforts que es van alternant un de gros dos de petits. Els petits es corresponen amb les capelles interiors, i són el reforç d'aquestes; els més grans reben dos arcbotants cada un, reforç de la nau central. Tenen gàrgoles antropomòrfiques i estan rematats per pinacles (també hem vist que era una de les característiques del gòtic). Els contraforts estan decorats amb nervadures paral·leles. Vista des de l'exterior la catedral té un aspecte sòlid i pesant.

Annexos:

A més de la catedral tenim el **campanar**, que possiblement és va començar el s. XIII, per tant abans que la catedral. Podria ser que ocupàs el lloc d'un antic minaret, ja que no es troba alineat amb la façana. És de planta quadrangular i fa 48 m. d'alt. A la part inferior hi trobam la sagristia dels Vermells, coberta amb volta de creueria.

La **sala capitular gòtica** és obra de Guillem Sagrera. És de planta trapezoïdal i està coberta amb dos trasts de volta de creueria rectangular i un de triangular. A una de les claus de la volta hi ha l'escut del bisbe Lluís de Prades i d'Arenós. Enmig hi ha la tomba del bisbe Gil Sánchez-Muñoz. Actualment s'hi troba la col·lecció de pintura gòtica de la catedral. A continuació ve la sala **capitular barroca**.

A l'est del campanar hi ha el **claustre barroc**. Abans hi havia un altre claustre on ara hi ha els trams de naus que van des dels portals laterals fins el portal Major.

I per últim tenim la **casa de l'Almoina**, que fou construïda per Francesc Sagrera, descendent de Guillem Sagrera l'any 1539. Per tant és d'estil gòtic tardà. És un exemple de gòtic civil. Es va construir per distribuir almoïna entre els pobres, més endavant es va utilitzar com a escola.

OBRES D'ART

LA PINTURA GÒTICA

Encara que a la Seu hi hagué retaules esculpits, els pintats són majoria. Hem de pensar que eren molt més assequibles, a més hi havia més pintors que escultors. Un segle després de començar les obres de la catedral ja hi havia uns 24 altars, per tant hi havia també 24 retaules a més de les imatges, segurament quadres. Els retaules que queden no es troben a la seva ubicació primitiva, sinó que quasi tots estan a la sala capitular gòtica. Algunes de les obres en pintura més importants són:

Retaule de Santa Eulàlia. Retaule de cinc carrers, el central està ocupat per la figura de Santa Eulàlia, i els 4 laterals estan subdividits en 4 escenes cada un sobre el martiri de la Santa. Fons daurat, no hi ha divisions precises, les separa el mateix dibuix. Escenes repetitives, la presència sobrenatural es resol amb dos àngels al principi i dos al final del martiri. L'espai central està coronat per una punta octogonal, i els quatre carrers laterals per puntes amb les figures dels quatre evangelistes de mig cos. Aquest retaule podria ser del pintor Joan Loert, i té influències italianes, per exemple de Duccio. Va ser construït per estar a la capella oberta pel bisbe Berenguer Batle en l'absis de la Seu entre les anys 1332-1349.

Retaule de Santa Eulàlia

Sembla que del mateix autor serien una **taula de Sant Silvestre**, on apareix la figura del papa Silvestre assegut, en posició frontal beneïnt com una "*maiestas domini*". I una punta damunt aquest rectangle central amb una escena de la Crucifixió de Crist. I també el **retaule de les Santes Magdalena i Llúcia**, només queden alguns restes que es conserven al museu de Mallorca.

El **retaule de Sant Mateu i Sant Francesc** és un retaule de tres carrers amb tres puntes damunt cada un. Al central, de tot el carrer, hi ha els dos sants, i a la punta de damunt la Crucifixió. Als dos carrers laterals hi ha escenes dels dos sants, i a les puntes l'arcàngel de l'Anunciació i la Verge Anunciata. Hi ha molt de daurat al fons i també als muntants que divideixen les capelles, on surten diferents sants, alternant

amb escuts. Surt l'escut de la família que donà el retaule. El mestre té un estil propi i l'anomenen "mestre de Sant Mateu".

També trobam unes pintures de dos **sarcòfags**. Un d'ells del Bisbe Antoni Galiana (1363-1375), i l'altre una part de l'arcosoli del sarcòfag del bisbe Ramon de Torrella, primer bisbe de Mallorca. En aquest darrer veim a Crist assegut esperant per al judici del bisbe, el qual puguen dos àngels. També hi ha una làpida comentant el monument.

Hi ha una **taula de la Crucifixió**, de l'any 1403, que porta una inscripció on diu que està dedicada a les víctimes, unes 5000, d'una inundació que hi hagué a la Ciutat de Mallorca. És una composició de sants, en primer pla, i soldats. Els rostres de les dones expressen dolor i contrasten amb els dels soldats. Els plecs de les robes no són molt detallats. Del mateix mestre, el mestre de Monti-Sion, tenim la **Verge de la Mercè**, una taula també petita. Per així com tracta el tema, la Verge amb un mantell blau estès sobre molta gent agenollada pregant, seria una mica impressionista. També està dedicat a les víctimes.

De l'any 1480 tenim una taula més grossa, 2,44x1,77 m., dedicada al **martiri de Sant Sebastià** i pintada per Alonso de Sedano. Les expressions de les figures són molt hieràtiques, tenim un camp i una arquitectura de fons que intenta donar perspectiva a l'obra. Alonso de Sedano era castellà, i quan pintà aquest quadre venia de Nàpols, per això el quadre recorda un poc la pintura italiana.

L'ESCULTURA GÒTICA

Hi ha molt poca informació sobre els escultors que treballaren a la seu, el més conegut de tots és Guillem Sagrera. Hi ha una gran varietat d'artistes que hi treballaren, tant mallorquins com de fora, Mallorca era com un punt de contacte entre ells. Degut a aquesta diversitat d'artistes trobam influències catalana i francesa, i una mica d'italiana i de flamenca. La decoració escultòrica lligada a l'arquitectura es conserva quasi tota, però de l'escultura exempta queden molt poques peces. La majoria d'obra conservada és de l'últim terç del segle XIV i del primer del XV.

La Seu de va ser dedicada a la Verge. Ja hem explicat l'anècdota del rei Jaume I, que quan venia a Mallorca va prometre que si se'n sortia de la tempesta dedicaria una església a la Verge. Però era també tradició durant la reconquesta, que quan es prenia una ciutat a l'Islam, el primer temple el dediquessin a l'advocació del Salvador o a la Verge Maria. Sabem que durant els primers segles la imatge de la Verge presidia el temple i el seu culte, però no tenim la primera imatge de la Verge que es venerà. L'actual, la Verge de la Grada, és de finals del s. XIII, i va ser substituïda pel retaule gòtic, amb la Verge-Sagrari al centre. Els tres portals també estan presidits per la Verge. També hi ha figuracions de Crist subordinades a la celebració litúrgica de la paraula i de l'eucaristia.

Els escultors més importants dels que tenim testimoni de la seva feina són, a més de Guillem Sagrera, l'escultor mallorquí Pere Morey, Llorenç Tosquella, sènior i junior, Jean De Valenciennes, Enric l'Alemaný, Antoni Canet, Pierre de Saint-Jean i Francesc Sagrera entre d'altres.

Portal del mirador. És el millor conjunt escultòric del gòtic mallorquí i consta d'un sol programa iconogràfic. Està fet en 3 etapes: la primera la començà Pere Morey que traçà el portal, trià els materials (pedra de Santanyí), preparà motlles per a les peces i esculpí algunes figures. Trobam detalls semblants al retaule Major. Durant aquesta etapa Jean de Valenciennes i Enric l'Alemanysculpiren el timpà i les arquivoltes. Quan mor Pere Morey les obres queden paralitzades fins que arriba Pierre de Saint-Jean i comença una segona etapa on es decideix elevar molt més la volta. S'afegeix un gablet damunt les arquivoltes. La tercera etapa s'inicia l'any 1420 quan Guillem Sagrera fa l'acabament del portal amb el programa iniciat per Morey. Sagrera va passar a ser mestre major de les obres catedralícies i esculpí l'estàtua de Sant Pere i de Sant Pau, i la imatge del mainell que representa Nostra Dona de Santa Maria de la Seu. Aquest portal d'aspecte afrancesat té molta influència del gòtic internacional. Del gòtic català l'únic que se li assembla és el dibuix del projecte de la façana de la Catedral de Barcelona.

Portal de Mirador

Portal de l'Almoina. Es troba a la façana nord, devora la base del campanar i pròxim a la casa de l'Almoina. Aquest sí segueix el model català, és de línies sòbries i senzilles. Conjunt amb molta decoració vegetal, molt fina i elegant. És de l'any 1498, anuncia el final del gòtic. Obra de Francesc Sagrera, fill de Guillem.

Portal de l'Almoina

Capella de la Trinitat. Té la sobrietat i simplicitat típica de les catedrals. Només hi ha d'escultura les vuit mènsules d'arrencada dels arcs. Les del primer tram són quatre àngels adaptats a la forma arquitectònica, al segon tram hi ha el Tetramorf d'aspecte molt arcaic. Tenen característiques del gòtic francès, concretament del rossellonès.

Capella Reial. Conjunt escultòric més ric de la Catedral, d'escultura exempta. Les nervadures dels trams neixen d'unes mènsules decorades amb formes vegetals amb uns dosserets davall que cobreixen diferents figures recolzades en una base decorada també en formes vegetals. No són totes de la mateixa època ni del mateix autor.

En el primer tram hi ha 6 àngels d'estructura simple que només es permeten un petit gir de cap. Tenen uns trets molt fins i plecs a les robes. Semblen totes del mateix obrador, però de diferents artistes, segurament del taller dels Campredon. Possiblement el 1327 ja estaven al seu lloc. Al segon tram tenim una Anunciació de més qualitat que les anteriors figures. Tant a l'arcàngel com a la Verge han utilitzat les tècniques dels draps mullats. El rostre és arcaic, somrient. S'endevina algun moviment, com una lleugera flexió de genoll. Potser són de l'any 1340, podrien ser també del taller dels Campredon. Després tenim Sant Pere i Sant pau, són una mica posteriors i semblen d'un altre taller.

Portal de la sagristia dels Vermells. Portada senzilla amb 4 arquivoltes i un timpà amb la Verge entronitzada amb el Nin i rodejada per dos àngels. És molt simple i té trets del rossellonès. És de finals del segle XIII.

Sala Capítular. Molt sòbria, només hi ha les mènsules de l'arrencada de les nervadures i 3 claus. En el primer tram hi ha dos àngels, en el segon l'Anunciació i en el tercer dues figures del Tetramorf. Pareix obra de Pere Morey. Segurament aquesta sala es va començar l'any 1384 i s'acabà el 1428, quan Guillem Sagrera ja era el mestre major de l'obra.

Retaule Major. Actualment la maçoneria es troba damunt el Portal del Mirador, a la part interior, que és on el col·locà Gaudí. Abans ja havia estat desplaçat pel retaule barroc. Les figures estan a la Capella Reial i l'escultura central, La mare de Déu, presideix la Catedral. És un retaule d'un sol cos de fusta daurada i policromada amb dues cares, era transparent. Consisteix en una sèrie d'arcuacions calades amb una predel·la i un coronament en forma de cresteria. A la predel·la hi ha escenes dels set goigs de la Verge. És un treball de gran riquesa, les escenes estan separades per tabernacles amb àngels músics. Tenia una cornisa que era on es recolzava el cos únic amb set arcs on hi havia les figures de sis sants i la Nostra Dona de la Seu al centre. Aquesta és una imatge-sagrari de fusta policromada, està drete amb el Nin. Sobre cada columnata de separació hi ha un àngel músic. Està rematat amb gablets. És d'estil gòtic internacional amb molta d'influència francesa. És obra de Pere Morey dels anys 1384-1390.

Retaule Major Gòtic de la Seu

Retaule Major de la Catedral de Barcelona, actualment a l'església de Sant Jaume

A la Sagristia dels Vermells tenim una Anunciació de fusta policromada de meitat del s. XIV d'estil molt afrancesat. Flanquejant l'altar major hi ha quatre àngels músics i dos més devora la grada d'accés a la seu episcopal. Tenien la funció d'aguantar els tapissos que emmarcaven l'altar major en les celebracions eucarístiques. Són de fusta policromada estil borgonyí amb influència flamenca. Són de gran qualitat. Són obra de Llorenç Tosquella junior.

Altres obres:

Arnau Campredon també va ser l'autor del primer **cor** que hi hagué, però l'any 1490 es va esfondrar la nau central i va quedar destrossat. Se'n va fer un altre l'any 1536 d'estil del renaixement, el cadirat del cor està realitzat en fusta de roure amb el respall gravat. Estava en el centre de la nau, seguint la costum de l'època gòtica, però Antoni Gaudí el traslladà als costats del presbiteri.

Monuments sepulcrales. A la capella del Corpus Christi hi ha la tomba del bisbe Ramon de Torrella, el primer bisbe de la Seu. Hi ha altres sepulcres però són d'altres estils. Dins la sala capitular barroca tenim el sepulcre del Bisbe Gil Sánchez-Muñoz. Després hi ha el mausoleu del Marqués de la Romana d'estil neoclàssic. A la Capella Reial, concebuda com a mausoleu dels Reis de Mallorca, hi ha els cenotafis del rei Jaume II i Jaume III.

La **rosassa** de damunt l'absis principal, una de les més grans del gòtic, fou construïda l'any 1370, encara que els vitralls no els posaren fins el 1599. Per tant no pertanyen al gòtic. Els nervis de la rosassa dibuixen una estrella de David, en canvi les dues dels absis laterals tenen un trepat d'estil flamíger.

Tenim molta d'obra d'altres estils. De fet la Catedral de Palma no s'entén sense la contribució barroca. Hi ha la sala capitular barroca, on hi ha moltes obres d'aquest estil. El retaule major barroc, dissenyat per l'italià Dardanón, va presidir molts d'anys l'altar major. D'estil barroc també tenim el claustre. El Portal Major és d'estil plateresc o manierista. Una de les obres més importants de la Seu és el retaule del Corpus Christi, d'estil renaixentista. També hi ha una gran col·lecció de tapissos flamencs.

4. CONTEXT CULTURAL I RELIGIÓS

LES CATEDRALS

La catedral és el símbol de la ciutat medieval i la creació més representativa de l'arquitectura gòtica. La catedral és el temple on el bisbe té la seva seu o càtedra, d'aquí ve la paraula catedral, que en principi era un adjectiu que acompanyava a la paraula església. En principi eren edificis on s'ensenyava càtedra als seminaristes que volien aprendre teologia. Amb el temps es limitaren a albergar pràctiques de culte.

La definició de catedral que dona el degà president del Capítol de la Seu de Mallorca, don Joan Bauzà i Bauzà, a la pàgina web de la catedral, és la següent:

“L'Església particular o Diòcesi és una porció del Poble de Déu confiada a un bisbe, successor dels Apòstols, perquè aquest, com el seu pastor propi, hi exerceixi el seu triple ofici d'ensenyar anunciant l'Evangeli, de santificar administrant la gràcia de Déu, i regir els fidels segons la llei de la caritat. L'Església Catòlica, per tant, pren cos i vida concreta en cada Església particular, presidida sempre pel bisbe. El bisbe, vicari de Crist en la Diòcesi, per l'Esperit Sant que la hi ha donada, la presideix com a Cap, exercint-hi el ministeri de mestre en la fe, pontífex i pastor, i és principi d'unitat en la seva Església diocesana. La comunió del cristià amb Crist i amb l'Església, passa, doncs, necessàriament per la comunió concreta amb el seu bisbe”.

Com diu George Duby a “Arte y Sociedad en la Edad Media” quan pensam en l'art del segle XIII el que ens ve al cap són les catedrals, no els palaus ni els monestirs. I la ciutat de la cristiandat del segle XIII és París, no Roma. Les catedrals eren la seu del poder eclesiàstic. Volien aconseguir la unanimitat del poble per dur-lo a la seva salvació, i la catedral era la peça clau. Cada ciutat tenia la seva catedral i aquesta no sols tenia el poder de sancionar els pecats sinó que tenia també el poder dels sacraments. Mitjançant els sacraments, des del naixement fins a la mort, tots els parroquians estaven baix el control del bisbe, i a través dels sacraments de l'eucaristia i la penitència controlaven també les seves consciències. I així va ser com organitzaren un espai interior en funció de l'eucaristia i de l'hòstia.

A París crearen “la universitat” per unir tots els mestres i deixebles que volien estudiar teologia, i així la cúria romana els podia vigilar de prop. Allà estudiava gent de totes les nacions. Així va néixer una manera única de pensar i de resar, i també de construir. Dues decisions importants que es prengueren a l'hora de construir van ser la d'elevar les voltes, ajudats pels arbotants i la de substituir la pedra per vidre. Els bisbes deixaven en mans dels mestres d'obra la construcció dels edificis, però els canonges seguien les obres de ben a prop. Així els edificis al mateix temps que avançaven tècnicament també ho feien amb els mitjans acadèmics. Estudiaven les lleis de l'òptica, entre altres coses, per tal que la llum creàs aquesta espècie d'unió entre home i Déu.

Però a finals del segle XIII hi va haver gent que trobava que era millor ajudar als pobres que gastar tant en construcció. I en aquests moments naixien en el Llenguadoc i a Itàlia els ordes mendicants. El dominic modificaren la seva forma de viure, i els franciscans feien una vida més pura, sense riqueses però respectant les autoritats

eclesiàstiques. Aquests predicadors no s'allunyaven del món, sinó que es ficaven a les ciutats per predicar entre els més necessitats. Però per tal de controlar-los els cardenals els obligaren a establir-se a un lloc, i construïren esglésies fetes per a la predicació, senzilles, sense decoració. Encara que utilitzaven les imatges per predicar. Predicant amb l'exemple varen renovar tot el cristianisme.

L'arquitectura religiosa gòtica catalana es caracteritza per la gran quantitat de capelles, tant a la capçalera com al voltant de les naus, per influència dels ordes mendicants. També podria ser per captar la demanda de gremis i corporacions. Recorden les *tabernae* que envoltaven el fòrum romà i que eren el centre del comerç i la vida política i religiosa. Els temples també podien acollir trobades d'organismes polítics i de corporacions burgeses. També es pot interpretar com el cristianisme com a marc unificador de l'ordre social. Les esglésies gòtiques no donen molt una sensació de jerarquia en quant a l'ordre social. I a més diferenciarien la part pública, les naus, de la privada, les capelles.

LA CIUTAT DE MALLORCA I LA SEU

Imatge de la Seu entre el Palau de l'Almudaina i el Palau Episcopal

L'Arxiu Capítular de Mallorca recull i conserva, i també difon, el patrimoni documental de la Catedral, tant actual com històric. Aquesta documentació es refereix sobretot a l'administració, al govern i a la litúrgia celebrada a la Seu, però també hi podem trobar documents de la vida civil de Mallorca. Per tant hi ha testimoni de gran part de la història i cultura de Mallorca. En principi l'Arxiu, que neix en el moment en que la diòcesi crea el primer document, quan es comença la construcció de la Seu, es trobava a la sagristia major. Però a l'any 1530 es creen unes dependències específiques per l'Arxiu. Des d'aquest moment sempre hi ha hagut un membre del Capítol que ha estat anomenat canonge arxiver.

Un aspecte important artístic fou el teatre religiós de la Seu. Estava en mans del personal eclesiàstic i eren representacions de festes importants del calendari litúrgic com Nadal o Pasqua. Representants disfressats reproduïen algun passatge de l'Escriptura o Història Sacra en llengua romanç, recitant o cantant. Els representants

eren sacerdots o frares. També es feia un tipus de predicació on hi havia una escenificació amb personatges per tal d'incidir més en l'ànim dels fidels.

Com ja hem vist quan parlàvem de l'escultura, la Catedral de Palma està dedicada a la Verge, i per això sempre ha celebrat amb molta solemnitat l'efemèride de la Dormició o Assumpció de la Mare de Déu, que es celebra dia 15 d'agost.

El segle XIV a Catalunya a més dels edificis religiosos es construeixen molts d'edificis civils gòtics. El regnat del rei Jaume II coincideix amb una època d'esplendor econòmic. Es típic d'aquesta època medieval que l'estructura dels edificis existents determinés la posició de la catedral i altres edificis importants. A Palma, la Seu, es troba sobre un penya-segat on hi havia hagut la ciutat romana de Madina Mayurca, i és l'edifici que més destaca. Està envoltada d'altres edificis importants, era el centre on s'organitzava la vida de la ciutat des de la seva construcció. A més de les residències de nobles i burgesos destaquen el Palau de l'Almudaina i el Palau Episcopal.

Els edificis civils gòtics tenen formes i tipologies molt més lliures que les que veim a l'arquitectura religiosa. Són la representació d'una societat dinàmica i plural, activa i emprenedora. Les llotges, per exemple, són un símbol de la prosperitat del comerç i de la importància dels mercaders. Són edificis monumentals destinats a transaccions comercials i mercantils. **La Llotja de Palma** és un dels edificis més importants del gòtic civil europeu. L'arquitecte fou Guillem Sagrera, encara que l'acabà Guillem Villasclar, i es començà l'any 1426. Es noten influències del gòtic flamíger. La seva façana sud formava part de la muralla marítima de la ciutat.

El **Palau de l'Almudaina**, davant la façana sud de la Seu, és un edifici d'origen romà que passà a ser un alcàsser musulmà. Fou transformat en palau cristià per Jaume II, i va ser la cort dels reis de Mallorca i després dels d'Aragó i d'Espanya. Actualment s'utilitza per albergar actes oficials de la família reial. El **Palau Episcopal**, darrera l'absis de la catedral, el va començar el bisbe Ramon de Torrella en el segle XIII. D'aquesta primera època destaca la portalada gòtica de l'oratori de sant Pau. Durant els segles XVII i XVIII el van anar ampliant. Actualment és la seu del Museu Diocesà.

Un altre edifici gòtic civil que hi ha a Palma és el **Castell de Bellver**. És de principis del segle XIV i està situat damunt un puig a uns 2 km. de la catedral. Segueix el model d'un castell de la Baixa Àustria, Michelstetten, i és un dels quatre únics castells europeus de planta circular. Durant els regnats de Jaume II, Sanç i Jaume III de Mallorca serví de residència reial. Després fou utilitzat com a presó.

També hem parlat, als annexos a la Catedral, de la **casa de l'Almoina**. La societat medieval solia segregar els grups marginats i els ubicava a llocs específics per ells com hospitals, bordells, cases d'Almoina, regentats per sectors eclesiàstics per tal d'exercir la caritat cristiana, ...

PERSONATGES IL·LUSTRES

Molts d'escriptors i personatges il·lustres que han passat per Mallorca han escrit sobre la Seu. La seva ubicació l'ha feta un monument singular. Tenim escrits molt bells de **Joan Rubió i Bellver**, el famós arquitecte modernista que ajudà a la intervenció que

feu Antoni Gaudí a la Seu, com hem vist abans; i del mateix **Antoni Gaudí**. També tenim paraules de l'**Arxiduc Lluís Salvador**, que va escriure moltíssim sobre Mallorca, i aprengué el català i va mantenir correspondència amb **Miquel Costa i Llobera**, un altre escriptor que va escriure molt sobre la Seu i li feu un poema molt ermós (el principi del qual podem llegir a la portada del treball).

Gaspar Melchor de Jovellanos, que era ministre, durant els anys 1802-1808 fou un pres polític tancat al Castell de Bellver. A més de la descripció del Castell i d'una descripció botànica i geològica de la ona circumdant d'aquest, feu una descripció de la Llotja i escrigué una "carta histórico-artística sobre el edificio de la catedral de Palma de Mallorca".

Un altre escriptor il·lustre que passà per Mallorca i deixà la seva empremta escrita sobre la Catedral fou **Jorge Luis Borges** amb aquest poema:

CATEDRAL

"Las olas de rodillas
Los músculos del viento
Las torres verticales como goitos
La catedral colgada de un lucero
La catedral que es una inmensa parva
Con espigas de rezos
Lejos
Lejos
Los mástiles hilvanaban horizontes
Y en las playas ingenuas
Las olas nuevas cantan los maitines
La catedral es un avión de piedra
Que puja por romper las mil amarras
Que lo encarcelan
La catedral sonora como un aplauso
O como un beso"

[Jorge Luis Borges](#)

5. CONCLUSIONS

He gaudit molt fent aquest treball, he après moltíssimes coses que no sabia de la Seu de Mallorca i de la història que l'envolta, així com de l'arquitectura gòtica. També n'he refrescat d'altres que havien quedat al fons del disc dur de la meva memòria. He revisitat la Seu, evidentment amb uns altres ulls, que mai l'havien vista sabent tantes coses d'ella. I tot això en un moment en que hi ha gent, algun dels quals ens governa, que intenten negar la història dient que a les Illes no es parla català! Potser per això encara m'he involucrat més dins el treball, gaudint del gòtic català.

Hem pogut comprovar que en el gòtic la bellesa està en l'estructura arquitectònica, ja no necessita ornamentació per ser bella. Com diu Henri Focillon, a l'art gòtic l'escultura ja no té els emplaçaments que tenia en el romànic. Les estàtues es desferren dels murs i tenen vida pròpia. Encara que algun vestigi del romànic sempre queda. És que a més de no tenir el lloc adient tampoc hi fa falta tal és l'elegància de l'estructura.

També hem pogut comprovar l'immens poder de l'Església, i com la societat, en molts casos, depèn més del poder eclesiàstic que del reial. Això no ha canviat tant des de les cultures antigues, els temples sempre han estat el centre de les ciutats, el centre del poder religiós, potser amb l'excepció de Grècia i Roma. I mira avui en dia el poder que encara té l'Església, tot i que l'han d'exercir d'altres maneres, perquè a nosaltres sí que ens influeix l'estètica quan contemplem una catedral envers de l'esperit religiós. Tot i que quan estudies tant sobre les catedrals i sobre la societat medieval alguna cosa d'allò sobrenatural se t'encomana.

Dels vitralls de la Seu, amb excepció dels de la rosassa i dels vidres que dissenyaren Barceló i Gaudí, no n'he parlat perquè no he trobat informació. Sabem que al gòtic català no tenen la importància que tenen en el gòtic francès, però, tot i així, la Catedral de Palma té molta llum. El que sí és segur és que els vitralls que hi ha no són de l'època gòtica. Sabem que moltes de les finestres que hi ha actualment, i alguna rosassa, estaven cegades i s'han anat obrint al llarg del segle XX.

Bé, crec que no he arribat a entendre l'edifici amb l'aura sobrenatural amb que el veien les persones de la societat medieval, però sí que m'he ficat bastant dins l'obra i la veritat és que és impressionant.

6. CITACIÓ DE FONTS

La seu de Mallorca. Palma: José J. De Olañeta, Editor, 1995. ISBN:84-7651-196-5.

DUBY, Georges. *Arte y sociedad en la Edad Media*. Madrid: Taurus, 2011, pag. 73-87.

FOCILLON, Henri. *Arte de Occidente. La Edad Media románica y gótica*. Madrid: Alianza, 1988 (Alianza Forma) p. 96-101 i 195-198.

VON SIMSON, Otto. *La catedral gótica*. Ed. Castellana: Madrid: Alianza, 1980 (Alianza Forma).

Catedral de Mallorca [en línia].

<http://www.catedraldemallorca.info/principal/> [consulta:17 a 26 de maig de 2013]

COL·LABORADORS DE WIKIPEDIA. *Catedral de Santa María de Palma de Mallorca* [en línia]. Wikipedia, la enciclopedia libre, darrera modificació 11 de març de 2013

http://es.wikipedia.org/wiki/Catedral_de_Santa_Mar%C3%ADA_de_Palma_de_Mallorca [consulta: 17 de maig de 2013]

COL·LABORADORS DE VIQUIPÈDIA. *Catedral de Mallorca* [en línia]. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure, darrera modificació 2 de maig de 2013.

http://ca.wikipedia.org/wiki/Catedral_de_Mallorca [consulta:18 a 26 de maig de 2013]

IMATGES:

Imatge de la planta de la Seu

http://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Catedral_Palma_pla.jpg

Imatge de la secció de la Seu

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Catedral_de_Palma_-_seccion.gif

Imatge interior amb rosassa

http://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:LaSeu_interior_panorama.jpg

Imatge decoració ceràmica de Gaudí

<http://www.catedraldemallorca.info/principal/es/gaudi-menuitem/2584-la-catedral-de-mallorca-y-gaudi-e-taltavull>

Imatge capella del Santíssim de Miquel Barceló

<http://www.foroxerbar.com/viewtopic.php?t=7513>

Imatge del Retaule de Santa Eulàlia

http://traianeum.blogspot.com.es/2010/03/la-antiguedad-hispania-retablo-de-santa_08.html

Imatge del retaule gòtic de la Seu

http://catedraldemallorca.org/mediawiki/index.php?title=Fitxer:DSC_0002.JPG

Imatge del retaule gòtic de la Catedral de Barcelona ara a l'església de Sant Jaume

http://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Retaule_esgl%C3%A9sia_Sant_Jaume.jpg

Imatge del portal de l'Almoina

<http://www.diariodemallorca.es/sociedad-cultura/1719/lifting-polucion-siglos/309278.html>

Imatge del Portal del Mirador

<http://catedralpalmamallorca.blogspot.com.es/>

Imatge de la Seu, el Palau de l'Almudaina i el Palau Episcopal

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:La_Seu_Cathedral_Palma_Mallorca_Spain.jpg